

Кусæн программæ

Саламаты Лидæ

4-æм къласы

Ирон æвзаджы чиныгмæ

Программæ арæзт æрцыд ног

Федералон Паддзахадон Ахуырадон Стандарты

(ФПАС-ы) домæнтæм гæсгæ

4 кълас

Ирон æвзаг

ÆМБАРЫНГÆНÆН ФЫСТÆГ

Программæ арæзт у Республикæ Цæгат Ирыстон – Аланийы иумæйаг æмæ профессионалон ахуырады Ирон æвзаг æмæ литературæйы программæйы бындурыл.

Ирон æвзаг – нæ республикæйы паддзахадон æвзæгтæй иу, ирæтты мадæлон æвзаг. Ирæттæ – Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы титулон наци. Куыд уырыссаг æвзаг, афтæ ирон æвзаг у филологон циклы иу хай æмæ рæзын кæны скъоладзауы коммуникативон культурæ, æххуыс ын кæны йæ ныхасы рæзтæн, уæрæх ын кæны йæ дунæмбарынад æмæ хъомыл кæны ирæтты хуыздæр традицитæ æмæ æгъдæуттыл.

Ирæттæ сæ рæвзæрдæй фæстæмæ аудынц сæ мадæлон æвзагыл, уымæн æмæ æмбарынц: цалынмæ æвзаг цæра, уæдмæ фидар уыдзæн национ культурæ, национ хиæмбарынад.

Ног (дыккаг фæлтæры) стандартты домæнтæ сты, цæмæй Уæрæсейы цæрæг алы адæмæн дæр йе 'взаджы кад се 'хсæн бæрзонддæр ист æрцауа, цæхгæр фæхуыздæр уа йæ ахуыр кæныны хъуыддаг. Уыцы хæстæ та æххæст кæны райдайæн скъола.

Райдайæн скъолайы бындур æвæрд æрцауы сывæллæтты алыварсыг рæзтæн. Уымæ гæсгæ ирон æвзаг ахуыр кæныны хъуыддаг арæзт у ахæм нысан æмæ хæстæ сæххæст кæнынмæ:

- хъуамæ сывæллæттæ сæ кæрæдзимæ иронау дзурын сахуыр уой. Уый тыххæй та хъæуы фидар фæлтæрддзинад кæсын, фыссын æмæ хъуыды кæнынæй;
- сывæллæттæ зоной: æхсæнады адæмты 'хсæн ног ахастытæ кæй ис, иннæ адæмы хæттыты сывæллæттæ дæр ирон æвзаг кæй ахуыр кæнынц, æмæ сæ уый кæрæдзийыл фидардæр кæй бæтты; сæ алыварс цæрæг адæмтимæ хæларæй цæрын кæй хъæуы, уый;
- иумæйаг ахуырадон зонындзинæдтæ бæрзонддæр кæнын; ныхасы рæзтыл кусын; фылдæр базонынмæ æмæ интеллект уæрæхдæр кæнынмæ тырнын;
- мадæлон æвзаджы фæрцы сывæллоны алыварсыгæй хъомыл кæнын;
- райдайæн скъолайы сывæллæтты лингвистикон зонындзинæдтæ рæзын кæнын хуымæтæг хуызы, цæмæй кæсын фыссын базоной;
- адæймаджы хъуыздæр миниуджытыл хъомыл кæнын.
- хъазты хуызы сывæллæтты эмоционалон уавæр рæзын кæнын;
- зонындзинæдтæ фылдæр кæнынмæ тырнындзинад рæзын кæнын. Чингуытæм, иннæ ахуырадон предметтæм сæм аудыны цæстæнгас рæзын кæнын.

Скъолайы иннæ ахуырадон предметты 'хсæн ирон æвзаджы нысан у ирон æвзагæй зонындзинæдтæ фылдæр кæнын æмæ сывæллæтты æхсæны культурæ бæрзонддæр кæнын:

1-аг нысан – **зонындзинæдтæ фылдæр кæнын.** Ам скъоладзаутæн æмбарын кæнын хъæуы æппæтдунеон наукæйы иу къабаз кæй у, йæ сæйрагдæр хæйтты йын зонын кæй хъæуы; уыцы зонындзинæдты бындурыл та аразын логикон хъуыдыкæнынад.

2-аг нысан – **æхсæны культурæ бæрзонддæр кæнынмæ** хауы скъоладзауты коммуникативон арæхстдзинад, ома дзургæ æмæ фысгæ ныхасы рæст, монологон æмæ диалогон ныхас, раст æмæ æнæрæдыдæй фыссын. Уыдон иумæ сты адæймаджы иумæйаг культурæйы бæрæггæнæнтæ.

Программæйы домæнтæ куыд æмбæрст æрцыдысты, æмæ цы фæстиуджытæ хъуамæ раттой, уый номхыгъд.

Грамматикæ, растфыссынад æмæ ныхасы рæзтыл куыст.

4-æм къласы рауагъдон базондзæн:

1. **Вазыгджын дзырдтæ.** Иумæйаг æмбарынад вазыгджын дзырдты тыххæй. Арæхдæр цы вазыгджын дзырдтæ æмбæлынц, уыдоны растфыссынады хуымæтæг хуызтæ.
2. **Ныхасы хæйттæ:**
 1. **Номдар.** Номдарты тасындзæг иууон æмæ бимрæон нымæцты. Номдарты бирæон нымæцы арæзты хицæндзтнæдтæ: 1) хъæлæсон **а** æмæ **о**-йы ивынад хъæлæсон **æ**-мæ; 2) бирæон нымæцы фæсæфтуан **т**-йы дывæркаенынад, 3) æмхъæлæсонты къордæй цы дзырдтæ фæвæййынц, уыдоны **т**-йы разæй хъæлæсон **ы**-йы фæзынд. Номдарты растфыссынад.
 2. **Миногон.** Миногонты тасындзæг. Хъуыдыйæдтæ аразгæйæ, сæ хъуыдымæ гæсгæ, хæстæг, стæй ныхмæ чи лæууы, ахæм миногонтæ æвзарын зонын.
 3. **Номивæг.** Цæсгомон номивджытæ, сæ тасындзæг æххæст хуызы. Цæсгомон номивджытæй раст пайда кæнын ныхасы, сæ растфыссынад.
 4. **Мивдисæг.** Мивдисæджы ивынад цæсгæмттæм æмæ нымæцтæм гæсгæ нырыккон, ивгъуыд æмæ суинаг афонты (æргомон здæхæны). Мивдисæджы кæрæтты растфыссынад. Хайыгтæ **нæ** æмæ **нал**-ы растфыссынад мивдисæгимæ.
 5. **Фæрсдзырд.** Иумæйаг æмбарынад. Фæрсдзырдтæ иртасын ахæм фæрстытæм гæсгæ: **кæм?**, **кæдæм?**, **кæцæй?**, **кæд?**, **куыд?** Арæхдæр чи æмбæлы, уыцы фæрсдзырдты растфыссынад.

Дзырдун куыст. Хъуыдыйæдтæ æвзаргæйæ, хъуыдымæ гæсгæ æмхуызон кæнæ ныхмæвæрд номдартæ, миногонтæ æмæ мивдисджытæ æвзарын. Хъуыды бæлвырддæр æмæ аивдæр дзырдтæй аразын. Ныхас уыцы иугъæдон дзырдтæй сыгъдæг кæнын.

3. Хъуыдыйад:

1. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ бæттæгтæ æмæ, фæлæ, тæ-имæ, стæй æнæ бæттæгтæй. Ранымæд интонации; æмхуызон уæнгтæ кæрæдзийæкæдзыгæй хицæн кæнын; æмхуызон уæнгтимæ хъуыдыйæдтæ аразын.
2. Вазыгджын хъуыдыйадимæ зонгæ кæнын. Бæттæгтæ æмæ, фæлæ, та-йы фæрцы баст вазыгджын хъуыдыйæдтæ аразын зонын. кæдзыг вазыгджын хъуыдыйады.
4. **Сидæн.** Хæлæсы уагæй сидæн хъуыдыйады раст кæсын. Сидæн кæдзыг æмæ хæры нысанæй хицæн кæнын.

5. Комкоммæ ныхас.

1. Комкоммæ ныхасимæ зонгæ кæнын. Хъуыдыйæдтæ авторы дзырдты фæстæ æвæрд комкоммæ ныхасимæ.
2. Комкоммæ ныхас хæлæсы уагæй хицæн кæнын зонын. æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасимæ (дыстæлф, дыкæдзыгтæ). Комкоммæ ныхас кæм уа, ахæм хъуыдыйæдтæ аразын.

6. Афæдзы дæргъы цы æрмæг ахуыр кодтой, уый фæлхат кæнын.

1. **Ныхасы рæзтыл куыст.** Цы æрмæг юбакастысты, уымæн пълан аразын. Текст (70-90 дзырды) сæрмагонд пъланмæ гæсгæ бæстон æмæ цыбырæй хи ныхæстæй дзурын, йæ формæ йын ивгæйæ (цæсгом, афон, комкоммæ ныхас æмæ æнд.). нывмæ гæсгæ радзырд ныффыссын. Фыстæг ныффыссын æмбалмæ, хæстæгмæ. Исты цау кæнæ фæзынд чысыл радзырды хуызы ныффыссын. Къласы, скъолайы цардæй къулы газетмæ уацхуыд фыссын (ома, публицистон стилæй пайда кæнын).

Сыгъдæгфыссынад. Иухаххон тетрады рæсугъд, раст æмæ тагъд фыссын ахуыр кæнын

Къалендарон-тематикон пълан ирон æвзагæй 4 къласæн .

Автор:Саламаты Лидæ.

Ныхасы темæ	Æвзагæй темæ	Къуыритæ	Сах.	Лексикæ	Фонетикæ	Лексикологи	Дзырдарæзт	Морфологи	Синтаксис	Дзурын	Ныхасмæ хъусын	Кæсын	Фыссын	Сбæраггæнин æг Объект
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Аивгъуыдта сæрд. Ралæууыд ног ахуыры аз	1-3-аг кълæсты æрмæг зæрдыл æрлæууын кæнын.	1-2	4	4										
	Мыртæ æмæ дамгъæтæ.		1	Зырзырæг хурафсæст райдзаст зониндзи-нæдтæ ахо-дæн.	Мыр. Дамгъæ. Уæнг.	Синонимтæ. Антонимтæ. Дзырдты нысаниу-джытæ.		Номдар. Миногон.	Хъуыдыйады сæйраг уæнгтæ.	Радзурын сæрды улафæн бонты тыххæй.	Ахуыргæ-нæджы ны-хасмæ хъу-сын.		Ныффыс-сын чины-джы тых-хæй чысыл радзырд.	

Сърды улаѣѣн бонтѣ	Алфавит		1	Банкъарын уѣйгуытѣ къоритѣ Сириус Сусѣны мѣй.		Антонимтѣ. Синонимтѣ.	Дзырды хѣйттѣ.	Номдар. Миногон.	Дзырдтѣй хъуыдыйѣдт ѣ аразын.	Ирыстоны нѣмттѣ ранымайын.		Текст хѣйттыл дих кѣнын.		
Ердз хъахъѣнын у алкѣй хѣс дѣр!	Дѣргъвѣтин ѣмхъѣлѣсон тѣ		1	Фѣсахсѣвѣр ивар тала сѣрыстыр фѣлгѣсын.	Дѣргъвѣтин ѣмхъѣлѣ- сонтѣ.	Синонимтѣ. Антонимтѣ.	Дзырды хѣйттѣ.	Номдар. Миногон. Мивдисѣг.	Хуымѣтѣг даргъ ѣмѣ хуымѣтѣг цыбырхъуы- дыйѣдтѣ.	Ѧмбисѣндтѣ дзурын.		Текстѣн сѣргонд ѣрхъуыды кѣнын.		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Адаймаг агьдауагь фидауы	Цавд		1	Сæрæнгуырда адаг къæрта хъæбæрхор тæскъ		Дзырдты нысаниу- джытæ. Синонимтæ.	Дзырды хæйттæ.	Номдар. Миногон.		Æмбисæндтæ дзурын.		Текст хæйттыл дих кæнын.		
Æгъдау хъæдбыны дæр хъæуы.	Вазыгдæын дзырдтæ.	3-4	3	Хъæлардзы гагадыргъ хуссарварс рæсугъд дзу- рын.	Цавд. Дывæргонд æмхъæлæсон тæ. Æмхъæлæ- сонты ивы- над вазыг- джын дзырд- ты.	Антонимтæ.	Дзырды хæйттæ.	Номдар. Миногон.	Дзырдтæй хъуыдыйæд тæ аразын.	Зондджын хъуыдытæ дзурын.	Ахуыргæ- нæджы ны- хасмæ хъу- сын.		Фæззæджы нывтæ æр- фыссын.	Вазыг- джын дзырдты растфыс- сынад.
	Ныхасы хæйттæ. Номдар.		20											
Æрдз та нæм бæр- кадджын фæззæг.	Номдарты ивынад хауæнтæм гæсгæ (тасындзæг).		1	Æууæнк быцау кæнын æртæх мусс хордон куырой зæрæхсид комулæфт		Синонимтæ Дзырдты нысаниу- джытæ		Ныхасы хæйттæ, сæ фæрс- тытæ.		Текст хи ныхасæй дзу- рын.		Тæкстæн сæргонд æрхъуыды кæнын		Номдар- ты кæ- рæтты ивынад
Адаймаг йæ хорз миниуджы- тæй фи- дауы.	Номдарты тасындзæг. Номон хауæн (чи? цы?)		1	Хивæнд къæм тарф сонт	Дзырдтæн мырон-дам- гъон анализ кæнын	Синонимтæ Дзырдты нысаниу- джытæ		Номдар Миногон Мивдисæг	Хъуыды- йады сæй- раг уæнгтæ	Фæззæдæы миниуджытæ радзурын		Фæрстытæн уацмыстæ дæттын. Тексты арын.		

Æрдзы хъæздагдзи надтæ хъахъхъæн ын хъæуы.	Гуырынон хауæн (кæй? кæм? цæй? цæм?)		1	Къох Цупал Цъуй Давон Æнæрвæссон æрдзуарджытæ		Дзырдты нысаниуджы- тæ. Синонимтæ	Дзырды хæйттæ	Ныхасы хæйттæ		Фæрстытæн дзуæппытæ дæттын.	Текстæн сæргонд хъуыды кæнын.	Тексты темæ бæрæг кæнын.	Текст хæйттыл дих кæнын.	
--	---	--	---	--	--	--	------------------	------------------	--	-----------------------------------	--	--------------------------------	--------------------------------	--

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]